

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Діяльність адвоката в Україні є особливим видом професійної діяльності, пов'язаної із захистом прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Саме тому питання відповідальності адвоката за неналежне виконання своїх професійних обов'язків набуває особливої актуальності в умовах формування правової держави та становлення інституту адвокатури.

Ключова теза може бути сформульована так: відповідальність адвоката є комплексним правовим інститутом, що охоплює дисциплінарну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність і реалізується через механізми як адвокатського самоврядування, так і державного примусу.

Правовою основою відповідальності адвоката є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України, а також норми Цивільного, Кримінального кодексів та Кодексу про адміністративні правопорушення. Відповідно до статті 34 Закону, підставами для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення дисциплінарного проступку — дії або бездіяльності адвоката, що порушують присягу, правила адвокатської етики або законодавство.

Неналежне виконання адвокатом своїх обов'язків може виражатися у таких формах: невиконання або неналежне виконання договору про надання правової допомоги; розголошення адвокатської таємниці; конфлікт інтересів при представництві клієнтів; порушення строків вчинення процесуальних дій; зловживання процесуальними правами.

Дисциплінарна відповідальність адвоката є специфічним видом юридичної відповідальності, яка реалізується через органи адвокатського самоврядування. Відповідно до чинного законодавства, дисциплінарне провадження щодо адвоката здійснює кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (КДКА) відповідного регіону.

Стаття 35 Закону встановлює такі види дисциплінарних стягнень: попередження; зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю. Найбільш суворим стягненням є позбавлення статусу адвоката, що фактично означає заборону на здійснення адвокатської практики. Рішення КДКА може бути оскаржено до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (ВКДКА) або до суду.

Договір про надання правової допомоги є цивільно-правовим договором, а відтак — на відносини між адвокатом і клієнтом поширюються норми Цивільного кодексу України. Адвокат несе цивільно-правову відповідальність за неналежне виконання договору у формі відшкодування збитків та/або сплати неустойки (якщо вона передбачена договором).

Практична складність притягнення адвоката до цивільної відповідальності полягає у доведенні причинно-наслідкового зв'язку між його діями (або бездіяльністю) та збитками клієнта. Оскільки результат судового чи іншого юридичного спору залежить від багатьох чинників, встановити, що саме неналежна робота адвоката призвела до програшу справи, надзвичайно складно. Проте судова практика знає випадки успішного відшкодування шкоди клієнтам, зокрема у разі пропуску строків позовної давності через недбалість захисника.

У разі якщо дії адвоката містять ознаки кримінального правопорушення, він може бути притягнутий до кримінальної відповідальності на загальних підставах. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність адвоката, зокрема, за такі злочини: завідомо неправдиве показання, висновок або переклад (ст. 384 КК); підкуп особи, яка

надає публічні послуги (ст. 368-4 КК); порушення права на захист (ст. 374 КК); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи (ст. 381 КК).

Важливо, що наявність кримінального обвинувачення щодо адвоката автоматично не призводить до зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю — це вирішується окремо у порядку дисциплінарного провадження.

Аналіз законодавства та практики свідчить про низку проблем у сфері відповідальності адвоката. По-перше, відсутність чітких критеріїв «неналежного» виконання обов'язків створює правову невизначеність і відкриває простір для зловживань. По-друге, система дисциплінарного провадження потребує більшої прозорості — статистика КДКА свідчить про нерівномірність практики застосування стягнень у різних регіонах.

Шляхами вдосконалення є: законодавче уточнення поняття «неналежне виконання» з переліком типових порушень; запровадження обов'язкового страхування професійної відповідальності адвоката як механізму гарантування відшкодування клієнтам; посилення вимог до підвищення кваліфікації адвокатів; створення єдиного публічного реєстру дисциплінарних стягнень.

Отже, відповідальність адвоката за неналежне виконання професійних обов'язків є багатовимірним правовим явищем, що поєднує механізми корпоративного (дисциплінарного), цивільно-правового та кримінального регулювання. Ефективне функціонування цього інституту є необхідною умовою забезпечення якісної правової допомоги, захисту прав клієнтів та підтримання високих стандартів адвокатської професії в Україні.

Перелік використаних джерел

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>

4. Чудик Н.О. Завдання та функції адвоката в адміністративному процесі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. № 3. С. 34-39

5. Чудик Н.О. Правовий статус адвоката в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. №. 2. С. 77-82